

YÊU CẦU VÀ NGUYÊN TẮC TỔ CHỨC DẠY HỌC CHỦ ĐỀ TÍCH HỢP PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG VÙNG ĐỒNG BẰNG SÔNG CỬU LONG TRONG MÔN ĐỊA LÍ 9 – THCS

Hoàng Thị Thanh Giang

Khoa Sư - Địa, Trường Đại học Tây Bắc

Tóm tắt:

Dạy học tích hợp là một trong những xu hướng dạy học tất yếu và phù hợp với định hướng đổi mới căn bản và toàn diện nền giáo dục Việt Nam, nhằm hướng tới mục tiêu phát triển năng lực người học. Phát triển bền vững vùng Đồng bằng sông Cửu Long là một trong những chủ đề tích hợp quan trọng trong dạy học Địa lí lớp 9 – THCS. Bài viết trình bày những yêu cầu và nguyên tắc tổ chức dạy học chủ đề nhằm đạt hiệu quả dạy học tốt, đáp ứng những mục tiêu đã đặt ra.

Từ khóa: Dạy học tích hợp, chủ đề, phát triển bền vững, Đồng bằng sông Cửu Long.

1. Đặt vấn đề

Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL) có tầm quan trọng đặc biệt đối với nước ta. Mặc dù chỉ chiếm 12% diện tích tự nhiên và 20% dân số so với cả nước nhưng vùng này có vai trò rất quan trọng trong nền kinh tế khi đóng góp hơn 50% sản lượng lúa, 2/3 lượng thủy sản nuôi trồng, hơn 1/3 lượng trái cây với nhiều loại nổi tiếng. Đặc biệt, ĐBSCL cung cấp đến 90% sản lượng lúa gạo và 65% sản lượng thủy sản xuất khẩu của cả nước; là khu vực có sản lượng nông sản lớn nhất khu vực Đông Nam Á.

Tuy nhiên, vùng đất quan trọng này đang đứng trước khó khăn thách thức rất lớn. Việt Nam được đánh giá là một trong những quốc gia bị ảnh hưởng nặng nề nhất của biến đổi khí hậu, trong đó Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL) là một trong 3 đồng bằng trên thế giới dễ bị tổn thương nhất do nước biển dâng. Đảng và Nhà nước đặt ra nhiệm vụ trọng tâm là phải có những quyết sách nhằm ứng phó với biến đổi khí hậu để phát triển bền vững vùng ĐBSCL. Giáo dục thế hệ trẻ về tầm quan trọng và các chiến lược, chính sách nhằm giảm thiểu tác hại của biến đổi khí hậu và phát triển bền vững vùng ĐBSCL đã và đang trở thành nhiệm vụ trọng tâm, mang tính cấp bách và cũng mang tầm chiến lược lâu dài của giáo dục nước nhà.

Việc thiết kế các hoạt động giáo dục vì sự phát triển bền vững vùng ĐBSCL được thực hiện ở nhiều môn học khác nhau trong nhà trường phổ thông như Lịch sử, Địa lí, Văn học, Giáo dục công dân,... song với đặc điểm là môn khoa học có tính tổng hợp cao, mang tính liên ngành, do đó, môn Địa lí 9 có nhiều cơ hội và có điều kiện thuận lợi để tổ chức dạy học chủ đề tích hợp giáo dục vì sự phát triển bền vững vùng ĐBSCL.

Việc tổ chức chủ đề dạy học tích hợp Phát triển bền vững vùng ĐBSCL có ý nghĩa rất quan trọng, thực sự cần thiết nhằm góp phần nâng cao nhận thức và tác động đến tư duy và hành động của HS. Việc tổ chức thực hiện chủ đề trong chương trình Địa lí 9 là hoàn toàn phù hợp với nội dung chương trình và phù hợp với tâm sinh lý lứa tuổi học sinh. Trong quá trình tổ chức chủ đề, người GV muốn đạt được hiệu quả tốt cần chú ý đảm bảo các nguyên

tác và yêu cầu nhất định.

2. Dữ liệu và phương pháp nghiên cứu

2.1. Dữ liệu nghiên cứu

- Sau khi xác định vấn đề nghiên cứu, tác giả tiến hành nghiên cứu, thu thập, hệ thống hóa và phân tích các tài liệu có liên quan đến dạy học tích hợp và chủ đề dạy học tích hợp làm cơ sở lí luận cho việc nghiên cứu đề tài. Trong đó, có các tài liệu sơ cấp và các tài liệu thứ cấp.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

Trong bài viết này, tác giả chủ yếu vận dụng các phương pháp chính sau đây:

- Phương pháp nghiên cứu lí thuyết: nghiên cứu các tài liệu, văn bản có liên quan đến dạy học tích hợp, bài học tích hợp theo chủ đề cũng như yêu cầu, nguyên tắc khi tổ chức thực hiện chủ đề tích hợp trong dạy học Địa lí.

- Phương pháp thực tiễn: Trao đổi với các chuyên gia, các giáo viên giảng dạy Địa lí lớp 9, tham dự các cuộc hội thảo, tập huấn về hoạt động dạy học tích hợp...

3. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

3.1. Một số khái niệm liên quan

3.1.1. Dạy học tích hợp (DHTH):

Theo từ điển Giáo dục học: Dạy học tích hợp là hoạt động liên kết các đối tượng nghiên cứu, giảng dạy, học tập của cùng một lĩnh vực hoặc một vài lĩnh vực khác nhau trong cùng một kế hoạch dạy học. [1, tr. 8]

Hội nghị phối hợp trong chương trình của UNESCO, Paris 1972 có đưa ra định nghĩa: Dạy học tích hợp các khoa học là một cách trình bày các khái niệm và nguyên lý khoa học cho phép diễn đạt sự thống nhất cơ bản của tư tưởng khoa học, tránh nhân quá mạnh hoặc quá sớm sự sai khác giữa các lĩnh vực khoa học khác nhau. Định nghĩa này nhấn mạnh cách tiếp cận (approach) các khái niệm và nguyên lý khoa học chứ không phải là hợp nhất nội dung. Việc giảng dạy khoa học không thể chỉ xem là việc trang bị các kiến thức mở đầu, chuẩn bị cho các cấp học trên mà còn là kết thúc, chuẩn bị cho đời sống trưởng thành. Với quan niệm trên, dạy học tích hợp nhằm các mục tiêu: (1) Làm cho quá trình học tập có ý nghĩa bằng cách gắn học tập với cuộc sống hàng ngày, trong quan hệ với các tình huống cụ thể mà học sinh sẽ gặp sau này, hòa nhập thế giới học đường với thế giới cuộc sống; (2) Phân biệt cái cốt yếu với cái ít quan trọng hơn. Cái cốt yếu là những năng lực cơ bản cần cho học sinh vận dụng vào xử lý những tình huống có ý nghĩa trong cuộc sống, hoặc đặt cơ sở không thể thiếu cho quá trình học tập tiếp theo; (3) Dạy sử dụng kiến thức trong tình huống thực tế, cụ thể, có ích cho cuộc sống sau này; (4) Xác lập mối liên hệ giữa các khái niệm đã học. Thông tin càng đa dạng, phong phú thì tính hệ thống phải càng cao, có như vậy học sinh mới thực sự làm chủ được kiến thức và mới vận dụng được kiến thức đã học khi gặp một tình huống bất ngờ, chưa từng gặp [2, tr.23-28].

Thực tế trong DHTH, HS dưới sự chỉ đạo của GV thực hiện việc chuyển đổi liên tiếp các thông tin từ ngôn ngữ của môn học này sang môn học khác; HS học cách sử dụng phối hợp những kiến thức, những kĩ năng và những thao tác để giải quyết một tình huống phức hợp, thường là gắn với thực tiễn. Chính nhờ quá trình đó, HS nắm vững kiến thức, hình thành khái niệm, phát triển năng lực và các phẩm chất cá nhân.

Theo Dự thảo của Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể của Bộ Giáo dục và Đào tạo, DHTH là định hướng dạy học giúp HS phát triển khả năng huy động tổng hợp kiến thức, kỹ năng... thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau để giải quyết có hiệu quả các vấn đề trong học tập và trong cuộc sống, được thực hiện ngay trong quá trình lĩnh hội tri thức rèn luyện kỹ năng; phát triển được những năng lực cần thiết, nhất là năng lực giải quyết vấn đề. Tính tích hợp của hoạt động thể hiện qua sự huy động, kết hợp, liên hệ các yếu tố có liên quan với nhau của nhiều lĩnh vực để giải quyết có hiệu quả một vấn đề và thường đạt nhiều mục tiêu khác nhau.

Như vậy, dạy học tích hợp có thể hiểu đó là một quan điểm dạy học nhằm hình thành và phát triển ở học sinh những năng lực cần thiết trong đó có năng lực vận dụng kiến thức để giải quyết có hiệu quả các tình huống thực tiễn. Điều đó cũng có nghĩa là để đảm bảo cho mỗi học sinh biết vận dụng kiến thức được học trong nhà trường vào các hoàn cảnh mới lạ, khó khăn, bất ngờ; qua đó trở thành một người công dân có trách nhiệm, một người lao động có năng lực.

Dạy học tích hợp đòi hỏi việc học tập ở nhà trường phổ thông phải được gắn với các tình huống của cuộc sống sau này mà học sinh có thể phải đối mặt và chính vì thế nó trở nên có ý nghĩa đối với học sinh. Như vậy, dạy học tích hợp sẽ phát huy tối đa sự trưởng thành và phát triển cá nhân mỗi học sinh, giúp các em thành công trong vai trò người chủ gia đình, người công dân, người lao động tương lai.

3.1.1. Dạy học tích hợp theo chủ đề

Dạy học tích hợp theo chủ đề là một trong những mô hình dạy học trong đó nội dung kiến thức được tổ chức theo hướng tích hợp thành các chủ đề làm cho nội dung học có ý nghĩa hơn, thực tế hơn và học sinh có thể tự hoạt động nhiều hơn để tìm ra kiến thức và vận dụng vào thực tiễn.

Dạy học theo chủ đề là sự kết hợp giữa mô hình dạy học truyền thống và hiện đại, ở đó giáo viên không dạy học chỉ bằng cách truyền đạt kiến thức mà chủ yếu là hướng dẫn học sinh tự tìm kiếm thông tin, sử dụng kiến thức được học vào giải quyết các nhiệm vụ có ý nghĩa thực tiễn.

Dạy học theo chủ đề tích hợp là một mô hình mới cho hoạt động lớp học thay thế cho lớp học truyền thống (với đặc trưng là những bài học ngắn, cô lập, những hoạt động lớp học mà GV giữ vai trò trung tâm) bằng việc chú trọng những nội dung học tập có tính tổng quát, liên quan đến nhiều lĩnh vực, với trung tâm tập trung vào HS và nội dung tích hợp với những vấn đề gắn liền với thực tiễn.

Dạy học theo chủ đề không được coi học sinh là chưa biết gì trước nội dung bài học mới mà trái lại, luôn phải nghĩ rằng học sinh có thể biết nhiều hơn những gì giáo viên mong đợi vì thế cần cố gắng tận dụng tối đa kiến thức, kinh nghiệm, kỹ năng có sẵn của học sinh và khuyến khích khả năng hiểu biết của HS về một vấn đề mới để giảm tối đa thời gian và sự thụ động của học sinh trong tiếp nhận kiến thức mới, để tăng hiểu biết lên nhiều lần so với nội dung cần dạy.

Dạy học theo chủ đề đặt quan tâm chủ yếu đến việc sử dụng kiến thức có sự tích hợp cao, tinh giản và tính công cụ cao, đồng thời hướng tới nhiều mục tiêu giáo dục tích cực khác.

Trong dạy học chủ đề, kiến thức mới được học sinh lĩnh hội cùng lúc với việc giải quyết nhiệm vụ học tập, đó là kiến thức tổ chức theo một tổng thể mới khác kiến thức trình bày

trong các nguồn tham khảo. Trình độ nhận thức có thể đạt được ở mức độ cao: phân tích, tổng hợp, đánh giá. Kết thúc một chủ đề HS có một tổng thể kiến thức mới, tinh giản, chặt chẽ về những nội dung trong SGK. Kiến thức gắn gũi với thực tiễn xuất phát từ yêu cầu cập nhật thông tin liên tục khi thực hiện các chủ đề. Hiểu biết có được sau khi kết thúc chủ đề luôn vượt ra ngoài khuôn khổ nội dung cần học do quá trình tìm kiếm và xử lý thông tin ngoài nguồn tài liệu trong sách giáo khoa mà HS được tìm hiểu.

Vai trò của GV và HS thay đổi căn bản từ giáo viên là trung tâm sang HS là trung tâm. Các nhiệm vụ học tập được giao, hs quyết định chiến lược học tập với sự chủ động hỗ trợ, hợp tác của GV.

3.2. Yêu cầu cơ bản khi tổ chức dạy học chủ đề *Phát triển bền vững vùng ĐBSCL* trong môn Địa lí 9

Việc học tập, lĩnh hội tri thức của HS là hoạt động nhận thức hướng vào việc tự giác tiếp thu một cách chắc chắn những kiến thức, kĩ năng, kĩ xảo và biến chúng thành vốn riêng của mỗi học sinh. Việc học bao gồm các quá trình: tri giác tài liệu học tập, thấu hiểu tài liệu học tập, ghi nhớ, khái quát hóa, hệ thống hóa... nhằm vận dụng kiến thức vào thực tiễn cuộc sống [3,tr.45]. Khi xây dựng nội dung kiến thức và lựa chọn phương pháp triển khai thực hiện chủ đề *Phát triển bền vững vùng ĐBSCL*, người GV cần đảm bảo các yêu cầu cơ bản sau:

Thứ nhất, xác định rõ mục tiêu học tập. Trong quá trình dạy học, mục tiêu được coi là cái đích mà người dạy và người học hướng tới. Mục tiêu sẽ quy định nội dung và là cơ sở lựa chọn hình thức, phương pháp dạy học cũng như phương pháp kiểm tra đánh giá kết quả học tập của người học. Trên cơ sở mục tiêu của môn học, người giáo viên xác định mục tiêu của từng chủ đề. Mục tiêu của từng chủ đề định hướng trên các mặt: kiến thức cần đạt, kĩ năng được rèn luyện và thái độ cần hình thành sau khi hoàn thành từng chủ đề cụ thể. Khi xây dựng và tổ chức dạy học chủ đề *Phát triển bền vững vùng ĐBSCL*, GV cần xác định rõ mục tiêu học tập:

Về kiến thức, HS trình bày được hai thách thức toàn cầu, một thách thức khu vực và thách thức từ chính hoạt động của con người tại ĐBSCL; vận dụng kiến thức liên môn để phân tích được tác động, hậu quả và từ đó đề xuất ra một số các biện pháp nhằm ứng phó với biến đổi khí hậu và phát triển bền vững vùng ĐBSCL.

Về kĩ năng, HS phát triển được kĩ năng hợp tác theo nhóm để hoàn thành nhiệm vụ của dự án, tạo ra các sản phẩm để chia sẻ với lớp, trường và cộng đồng; HS phát triển kĩ năng tìm kiếm, lưu trữ và xử lý thông tin; sử dụng kiến thức các môn học để trình bày một số kiến thức liên quan đến việc phát triển bền vững vùng ĐBSCL.

Về thái độ, HS tích cực tham gia chủ đề (phát biểu, thảo luận, xây dựng sản phẩm dự án) đồng thời có sự biến đổi trong suy nghĩ và hành động nhằm phát triển bền vững vùng ĐBSCL nói riêng và môi trường tự nhiên nói chung.

Thông qua thực hiện chủ đề tích hợp, HS còn phát triển được một số năng lực thông qua hoàn thành nhiệm vụ học tập, đó là năng lực hợp tác, năng lực giải quyết vấn đề, năng lực sử dụng công nghệ thông tin và truyền thông...

Thứ hai, vận dụng đa dạng các phương pháp dạy học, hình thức tổ chức dạy học phù hợp với các chủ đề đã xây dựng góp phần phát huy tính tích cực của học sinh. Tiêu chí để đánh giá phương pháp dạy học tích cực là mức độ chủ động, sáng tạo tham gia vào hoạt động học tập của người học, thay cho việc thụ động tiếp nhận kiến thức từ người dạy như

việc tiếp nhận kiến thức truyền thống. Do vậy, bản thân các phương pháp dạy học không bao giờ là thụ động, vấn đề chính là người dạy sử dụng phương pháp đó như thế nào. Các phương pháp dạy học cần được vận dụng mềm dẻo, linh hoạt để phù hợp với nội dung của chủ đề và hình thức tổ chức dạy học đạt hiệu quả, tránh áp dụng một cách công thức, cứng nhắc.

Với vai trò là người tổ chức, hướng dẫn hoạt động học tập, GV cũng cần tạo ra một môi trường học tập tích cực trong lớp học. Trong đó, HS không chỉ là người chủ động thực hiện các nhiệm vụ học tập mà còn biết giao tiếp, hợp tác với bạn học cùng hoàn thành nhiệm vụ; biết tự đánh giá kết quả học tập của mình và đánh giá bạn học.

Tự học là một khâu trong quá trình thống nhất của việc dạy học. Việc tự học của học sinh diễn ra dưới nhiều hình thức khác nhau, trong đó có tự học dưới sự hướng dẫn của thầy, cô giáo. Vì vậy, để đạt hiệu quả dạy học, vấn đề hướng dẫn học sinh tự học là rất cần thiết. Theo hình thức này, GV cần định hướng cho HS nội dung học tập của một chủ đề nhất định, thiết kế nhiệm vụ phù hợp và hướng dẫn học sinh độc lập hoàn thành, cung cấp tài liệu tham khảo nếu cần thiết, kiểm tra đánh giá thường xuyên... Điều quan trọng hơn cả là hướng dẫn học sinh phương pháp học phù hợp. Mỗi người có một hệ thần kinh với những đặc điểm nổi trội riêng vì thế mỗi người sẽ có một phong cách học (hay kiểu học) riêng. GV cần quan tâm đến phong cách học để hướng dẫn học sinh phương pháp tự học hiệu quả nhất.

Để thực hiện chủ đề *Phát triển bền vững vùng ĐBSCL*, sử dụng phương pháp dạy học dự án, kết hợp với thảo luận nhóm và kỹ thuật dạy học 5W1H, Khấn trải bàn để tổ chức các hoạt động nhận thức cho HS. Thông qua dự án, giao nhiệm vụ cho các nhóm HS, cung cấp địa chỉ khai thác và tìm kiếm kiến thức liên quan kết hợp với hệ thống câu hỏi định hướng, GV hướng dẫn HS hoàn thành các nhiệm vụ học tập, đáp ứng được các mục tiêu chủ đề đã đặt ra về cả kiến thức, kỹ năng, thái độ và năng lực cần đạt.

Thứ ba, kiểm tra đánh giá thường xuyên kết hợp với hướng dẫn học sinh tự đánh giá. Kiểm tra đánh giá trong dạy học Địa lí là quá trình thu thập, xử lý thông tin về tình hình lĩnh hội kiến thức, bồi dưỡng tư tưởng đạo đức, hình thành kỹ năng, kỹ xảo của HS... so với mục tiêu học tập. Đánh giá, kiểm tra giúp cho GV hiểu rõ học tập của HS, có cơ sở thực tế đánh giá kết quả học tập của các em, phát hiện những thiếu sót trong kiến thức, kỹ năng để kịp thời sửa chữa, bổ sung và quan trọng hơn là tạo ra những động lực tích cực cho học sinh học tập. Việc kiểm tra, đánh giá thường xuyên của giáo viên kết hợp chặt chẽ với việc hướng dẫn HS tự kiểm tra, đánh giá là một yêu cầu quan trọng để HS xác định được mục đích, thái độ và tâm lý trong học tập.

Tuy nhiên, để học sinh tự kiểm tra đánh giá theo đúng yêu cầu đặt ra, quá trình này cần diễn ra dưới sự hướng dẫn của giáo viên và theo những trình tự nhất định. Đặc biệt, các chủ đề trong dạy học Địa lí thường có nội dung tổng hợp, chuyên sâu và hướng đến mục tiêu nhận thức cao hơn so với các bài học thông thường nên việc hướng dẫn học sinh tự kiểm tra đánh giá cần có những công cụ hỗ trợ. Khi tổ chức các hoạt động học tập trên lớp hay giao nhiệm vụ để học sinh HS chuẩn bị ở nhà, GV cần cung cấp các công cụ với các tiêu chí cụ thể nhằm định hướng cho học sinh trong việc tự đánh giá kết quả đạt được. Có như thế thì việc đánh giá mới đảm bảo được độ khách quan, chính xác và thực sự đem lại hiệu quả như mong muốn.

3.3. Nguyên tắc tổ chức dạy học chủ đề *Phát triển bền vững vùng ĐBSCL* trong môn Địa lí 9

Để tổ chức dạy học chủ đề *Phát triển bền vững vùng DBSCL* trong môn Địa lí 9 đạt hiệu quả cao, người GV cần chú ý đảm bảo các nguyên tắc cơ bản sau:

3.3.1. Đảm bảo mục tiêu giáo dục, hình thành và phát triển các năng lực cần thiết cho người học.

Để đáp ứng yêu cầu tạo ra một lực lượng lao động có năng lực, phù hợp với yêu cầu phát triển trong giai đoạn mới, giáo dục – đào tạo trước hết cần quan tâm đến việc thiết kế mục tiêu giáo dục hướng đến việc tạo năng lực cần thiết cho người học. Nguyên tắc này trực tiếp chi đạo việc lựa chọn nội dung tích hợp, PPDH, PTDH cũng như hình thức tổ chức dạy học và kiểm tra đánh giá tương ứng với mục tiêu dạy học đã đặt ra.

Khi thiết kế các chủ đề hay tình huống tích hợp, GV cần chú ý lựa chọn, cân nhắc kỹ khối lượng, mức độ kiến thức; xác định các môn học, các ngành học liên quan để tích hợp; cấu trúc lại hệ thống kiến thức theo yêu cầu tích hợp gắn với thực tiễn cuộc sống, tham gia vào hình thành và phát triển năng lực cho người học, đặc biệt là năng lực giải quyết vấn đề. Chính vì vậy, khi tổ chức DHTH chủ đề *Phát triển bền vững vùng DBSCL* trong môn Địa lí lớp 9 cần đảm bảo tính mục tiêu, thể hiện ở một số khía cạnh sau:

- Việc sắp xếp, lựa chọn, liên kết các kiến thức và kỹ năng, thái độ và năng lực cần đạt phải phù hợp với mục tiêu giáo dục của cấp học, môn học, đặc biệt chú ý đến vấn đề tạo nên con người có khả năng hành động trên nền tảng kiến thức, kỹ năng vững chắc. Đặc biệt, chú ý đến phát triển năng lực tư duy, hợp tác và sáng tạo trong giải quyết các tình huống thực tiễn của cuộc sống xung quanh.

- Sử dụng PPDH, PTDH, hình thức dạy học và kiểm tra đánh giá phải phù hợp với nội dung, đảm bảo cho HS thông qua đó phát triển những năng lực cần thiết.

3.3.2. Đảm bảo tính khoa học và tiếp cận những thành tựu của khoa học kỹ thuật, đồng thời vừa sức với học sinh.

Nguyên tắc này được thể hiện trước hết thông qua việc lựa chọn nội dung dạy học, sau đó là PPDH của bộ môn. Để đảm bảo nguyên tắc này, khi thiết kế bài học GV cần có sự lựa chọn cân nhắc kỹ khối lượng, mức độ kiến thức, hệ thống hoạt động, các nhiệm vụ đặt ra, giúp HS tiếp thu tri thức, phát triển năng lực trí tuệ. Khi tổ chức DHTH liên môn trong môn Địa lí lớp 9 – THCS cần đảm bảo tính khoa học và tiếp cận những thành tựu của khoa học kỹ thuật, đồng thời vừa sức với học sinh, thể hiện cụ thể ở một số khía cạnh sau:

- Tích hợp liên môn phải có sự giao thoa nhưng đồng thời phải làm sáng tỏ những kiến thức ở những môn học khác nhau cùng đề cập đến một vấn đề trong bài học Địa lí, cũng có thể là ở một chủ đề chung cho nhiều môn học có liên quan; phải đảm bảo cho HS tiếp thu được những kỹ năng, kỹ xảo tương ứng với các mức độ nhận thức, với nội dung bài học và trình độ nhận thức, vốn kiến thức đã học, đã biết của HS ở những môn học khác. Thêm vào đó, GV cũng cần chú ý đến những điểm tương đồng trong nội dung và PPDH của các môn học tích hợp để người học có thể dễ dàng vận dụng trong quá trình học tập, trong các tình huống thực tế.

- Phải phù hợp với tâm lí lứa tuổi HS, đúng lúc, đúng chỗ, kiến thức liên môn phải có tác dụng thông tin, chính xác, hiệu quả khi sử dụng đủ để cho HS trong toàn lớp có thể vận dụng được, không nên quá lạm dụng quá nhiều kiến thức phức tạp trong một đơn vị tình huống bài học Địa lí. Đối với HS lớp 9, yêu cầu kiến thức của các em không quá đòi hỏi cao về mức độ chi tiết, tỉ mỉ nên GV khi lựa chọn chủ đề, nội dung cũng cần chú ý đảm bảo tính vừa sức, chú ý đến những kiến thức các em đã biết – những kiến thức chưa biết –

những kiến thức cần biết để tổ chức hoạt động và lựa chọn PPDH phù hợp.

- Khi tích hợp kiến thức liên môn trong dạy học Địa lí cần chú ý đến việc phản ánh được các thành tựu mới nhất của khoa học kĩ thuật hiện đại, cập nhật thông tin mới nhất có tính thời sự, phải có tính tổng hợp và lâu dài... nhằm đảm bảo nguyên tắc: dễ hiểu – dễ nhớ - dễ tiếp thu – dễ vận dụng.

3.3.3.Đảm bảo tính khả thi

Đây là nguyên tắc quan trọng nhất của việc tổ chức DHTH liên môn trong môn Địa lí lớp 9 – THCS nói riêng và trong môn Địa lí nói chung. Một chủ đề DHTH liên môn có tính thời sự, hấp dẫn, được thiết kế công phu, mục tiêu phát triển nhiều năng lực cho HS nhưng không thực sự phù hợp với năng lực người học, không có khả năng thực hiện tốt thì cũng không có ý nghĩa. Vì vậy, trước khi tiến hành bất kì hoạt động nhận thức nào, người thiết kế (GV) cũng phải trả lời các câu hỏi sau: Vấn đề được đưa ra trong chủ đề có phù hợp với HS không? PPDH lựa chọn cho hoạt động này đã tối ưu chưa? Chủ đề học tập này có giúp HS phát triển được năng lực không và phát triển được những năng lực nào? Khi tiến hành, học sinh sẽ gặp phải khó khăn gì?... Những băn khoăn của GV nếu được giải đáp và tìm ra được những biện pháp phù hợp thì chắc chắn sẽ góp phần không nhỏ cho sự thành công của chủ đề dạy học. Tính khả thi của chủ đề DHTH liên môn thể hiện ở các khía cạnh sau:

- Chủ đề tích hợp liên môn phải gắn với thực tiễn, tác động đến tình cảm, đem lại niềm vui, hứng thú học tập cho HS, phù hợp với năng lực của HS và điều kiện thực tế của nhà trường.

- Trong và sau khi thực hiện chủ đề, HS có thể nhận thức và vận dụng được kiến thức, kĩ năng tích hợp trong các môn học và phát triển được năng lực của mỗi cá nhân.

- GV phải chuẩn bị những kỹ năng cần thiết để tổ chức, hướng dẫn dạy học tích hợp liên môn.

Việc thiết kế và tổ chức chủ đề tích hợp *Phát triển bền vững vùng DBSCL* thể hiện ở sự lựa chọn nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức dự án là hoàn toàn hợp lí và phù hợp với đặc điểm nhận thức của HS lớp 9 – THCS. Với sự chuẩn bị chu đáo của GV, thông qua thực hiện chủ đề, HS phát triển được năng lực nhận thức, tư duy lãnh thổ, giải quyết vấn đề cũng như năng lực hợp tác, phát triển ngôn ngữ...

3.3.4. Đảm bảo sự tích hợp – hợp tác – tổng hợp.

Nguyên tắc này đề cập đến tính tích hợp, nghĩa là khi tổ chức DHTH cần chú ý đến việc lựa chọn và xác định nội dung dạy học, lựa chọn bối cảnh học tập, xác định những hoạt động có thể có của người học, xác định mục tiêu sư phạm về những kiến thức và năng lực phức hợp nhằm tới cũng như khi lựa chọn cách thức và nội dung đánh giá.

Sự hợp tác liên quan đến cả GV và HS. Đối với GV, cần tạo ra đội ngũ GV để trả lời cho câu hỏi “như thế nào?” về việc tổ chức hoạt động, về việc tích hợp các nội dung, chuẩn bị và tổ chức dạy học cũng như đánh giá quá trình của người học. Đối với HS, đó là sự tương tác và hoạt động nhóm kích thích sự khám phá tri thức hơn là việc chỉ đơn giản lưu giữ thông tin. Nguyên tắc này còn liên quan đến kế hoạch thực hiện, nghĩa là những thương lượng liên quan đến thời lượng dành cho các chủ đề tích hợp liên môn, thu xếp với cán bộ quản lí trường học.

Tổng hợp đồng nghĩa với việc tiếp nhận kiến thức tích hợp. Kiến thức, theo nghĩa rộng nhất không còn là sự quy chiếu riêng của một môn học mà là tổng hòa kiến thức của nhiều

môn học, xem xét trên nhiều phương diện. Nguyên tắc này đòi hỏi kiến thức liên môn được huy động và tổng hợp để giải quyết một vấn đề phức hợp. Kiến thức tích hợp biểu thị những năng lực trong hành động, không phải là những kiến thức “trơ” không vận hành được.

Ngoài ra, khi xây dựng và tổ chức dạy học chủ đề *Phát triển bền vững vùng ĐBSCL* trong môn Địa lí lớp 9 ở trường THCS, chúng ta cũng đảm bảo một số các nguyên tắc khác như đáp ứng được yêu cầu phát triển của xã hội; đảm bảo tính giáo dục và giáo dục vì sự phát triển bền vững; xây dựng nội dung, chủ đề các bài học tích hợp phải dựa trên cơ sở quy chuẩn của chương trình giáo dục hiện hành, mang tính quốc gia, quốc tế. Việc tổ chức các hoạt động nhận thức cho HS cần quan tâm và tuân thủ các nguyên tắc dạy học quan trọng trong giảng dạy Địa lí, nhằm thúc đẩy quá trình nhận thức, phát triển tư duy sáng tạo và rèn luyện kĩ năng học tập cho HS, tránh được sự phản tác dụng, lãng phí thời gian và sức lực của GV và HS.

4. Kết luận

Dạy học chủ đề tích hợp *Phát triển bền vững vùng ĐBSCL* trong môn Địa lí 9 – THCS có vai trò rất quan trọng nhằm nâng cao nhận thức cho HS về vấn đề phát triển bền vững, ứng phó với biến đổi khí hậu. Đồng thời, thông qua thực hiện nhiệm vụ, HS phát triển được những năng lực hành động quan trọng, phát huy được tính tích cực chủ động và làm chủ của mình. Để thiết kế và tổ chức tốt chủ đề tích hợp này, trong quá trình thực hiện, người GV cần xác định rõ mục tiêu học tập của chủ đề, vận dụng đa dạng các phương pháp, hình thức tổ chức dạy học phù hợp với các chủ đề đã xây dựng, đồng thời kết hợp các hình thức kiểm tra đánh giá phù hợp nhằm góp phần phát huy tính tích cực của học sinh; đảm bảo mục tiêu giáo dục, hình thành và phát triển các năng lực cần thiết cho người học, đảm bảo tính khoa học và tiếp cận những thành tựu của khoa học kỹ thuật, đồng thời vừa sức với học sinh, có tính khả thi và đảm bảo sự tích hợp – hợp tác – tổng hợp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ giáo dục và đào tạo (2015), Tài liệu tập huấn dạy học tích hợp ở trường THCS, THPT (Dùng cho cán bộ quản lý, giáo viên THCS, THPT), Nxb Đại học sư phạm, Hà Nội.
2. Đinh Quang Báo, Hà Thị Lan Hương (2014), *Dạy học tích hợp – Phương thức phát triển năng lực học sinh*, Kỷ yếu hội thảo khoa học: Nâng cao năng lực đào tạo giáo viên dạy tích hợp môn Khoa học tự nhiên, Hà Nội.
3. Nguyễn Dược, Nguyễn Trọng Phúc (1978), *Lí luận dạy học Địa lí*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội, 2012.
4. Dương Tiến Sĩ (2002), *Phương thức và nguyên tắc tích hợp các môn học nhằm nâng cao chất lượng giáo dục và đào tạo*, Tạp chí Giáo dục số 26.

**REQUIREMENTS AND PRINCIPLES FOR TEACHING SUSTAINABLE
DEVELOPMENT IN THE CUU LONG RIVER AREA IN TEACHING
GEOGRAPHY 9 – JUNIOR HIGH SCHOOL**

Hoàng Thị Thanh Giang

Khoa Sư - Địa, Trường Đại học Tây Bắc

Abstract:

Integrative teaching is one of the tendency of teaching inevitably and in accordance with the orientation of fundamental and comprehensive reform of Vietnamese education, aiming at the development of learner capacity. Sustainable development in the Mekong Delta is one of the important integrated themes in teaching Geography at grade 9 - junior high school. The paper presents the requirements and principles of organizing teaching subjects to achieve good teaching effectiveness, meeting the objectives set.

Keywords: Integrated teaching, topics, sustainable development, Mekong Delta.

Thông tin tác giả/nhóm tác giả

- *Học hàm/học vị/chức danh: Thạc sĩ*
- *Cơ quan/Đơn vị: Khoa Sư - Địa, trường Đại học Tây Bắc*
- *Địa chỉ: tổ 2, phường Quyết Tâm, thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La*
- *Số điện thoại liên lạc: 0985.259.786*
- *E-mail: thanhgiang.tbu@gmail.com*